

BUTLLETÍ

DE L'ALIANÇA PER A LA SEGURETAT DELS PACIENTS A CATALUNYA

Butlletí especial

Higiene de mans amb preparats d'alcohol

Introducció

Les infeccions nosocomials, infeccions adquirides durant l'estada en un centre sanitari, continuen essent a principis del segle XXI un repte important en l'assistència sanitària moderna i causa d'una alta morbiditat i mortalitat i d'un cost econòmic elevat.

Les mans del personal sanitari constitueixen la principal font de transmissió de microorganismes i la higiene de les mans és probablement la mesura més senzilla i eficaç que es coneix per prevenir les infeccions nosocomials.

Diversos estudis han demostrat una relació entre l'increment de la higiene de mans i una reducció en la incidència de la infecció nosocomial.¹

Situació actual

Més de 1,4 milions de persones pateixen cada dia infeccions adquirides en els hospitals del món.² Entre 5-10% de tots els pacients ingressats en hospitals de països desenvolupats pateixen infecció nosocomial, amb xifres encara més grans en països en vies de desenvolupament. El problema és encara més greu en unitats de cures intensives, on entre el 15 i el 40% dels pacients desenvolupen una infecció nosocomial.

Es calcula que als Estats Units hi ha 2 milions de casos d'infecció nosocomial a l'any que arriben a causar 80.000 morts anualment i són responsables d'uns costos addicionals de 4.500-5.700 milions de dòlars. A Anglaterra s'estima que el nombre de casos supera els 100.000, i causa més de 5.000 morts l'any i amb un cost total estimat de més de mil milions de lliures esterlines (aproximadament 1.500 milions d'euros).

A Espanya s'estima que la prevalença d'infeccions nosocomials arriba al 8.1% i a Catalunya, al 6.9%.³ En un estudi recent sobre esdeveniments adversos en hospitals catalans es va calcular que les infeccions nosocomials representaven al voltant del 23% del total d'esdeveniments identificats i, potser més significativament, d'aquests la meitat (49.4%) es van considerar altament prevenibles.⁴

En estudis realitzats en hospitals catalans s'estima que els casos d'infecció nosocomial suposa una prolongació de l'estada hospitalària d'entre 7 i 10 dies, amb uns costos addicionals superiors als 2.000 euros per pacient.⁵⁻⁶

L'Aliança per a la Seguretat dels Pacients a Catalunya es va crear en consonància amb els objectius establerts per l'OMS i la iniciativa de l'Agència de Calidad del Ministerio de Sanidad sobre la seguretat de pacients. Té per objectiu unir els esforços de tots els implicats i compta amb la col·laboració de les 3 organitzacions patronals de la sanitat catalana, de l'Institut Català de la Salut, dels col·legis professionals, de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears i del Fòrum Català de Pacients.

Estratègia de millora

A nivell mundial i en vista de la gravetat del problema, l'Organització Mundial de la Salut, a través de "l'Aliança Mundial per a la Seguretat dels Pacients", va llançar a finals de 2005 un "Repte Global per a la Seguretat dels Pacients" en el qual es convida a tots els estats membres a actuar per a la millora de la problemàtica de les infeccions nosocomials.

A Catalunya hi ha nombrosos i importants antecedents en sistemes de vigilància i prevenció / control de la infecció nosocomial, i és intenció de l'Aliança per a la Seguretat dels Pacients a Catalunya potenciar i donar suport a aquestes iniciatives.

Un dels objectius prioritaris de l'Aliança per aquest any és aconseguir una millora en els sistemes de prevenció de les infeccions nosocomials a través d'una millora en la higiene de les mans dels professionals sanitaris.

Higiene de les mans

La importància de la higiene de les mans del personal sanitari en la prevenció de la infecció nosocomial es coneix des de fa temps. Desafortunadament, i malgrat que es coneix l'eficàcia d'aquesta mesura simple i barata, se sap que el correcte compliment d'aquesta pràctica és inacceptablement baix. La taxa d'adherència estimada en diversos estudis publicats varia entre el 5% i el 81%, i arriba en el total d'estudis a una mitja d'al voltant del 40%.⁷

Diversos estudis en els últims anys han intentat aclarir les raons d'aquest baix compliment i han suggerit la introducció de noves mesures per millorar la situació. Una d'aquestes millores ha estat la introducció de l'ús de preparats d'alcohol per a la desinfecció de les mans, i en particular, la millora de la disponibilitat i ubicació dels dispensadors de preparacions alcohòliques per posar-los a prop de cada pacient/llit.

Alcohols per a la millora de l'adherència

El que promovem des d'aquest butlletí és la millora en l'adherència de la higiene de les mans dels professionals sanitaris a través de la introducció de la pràctica de la desinfecció de mans amb preparats d'alcohol en aquelles unitats i departaments on s'administra assistència sanitària.

Les recomanacions d'aquest butlletí no van dirigides a canviar la pràctica del rentat de mans quirúrgic o al rentat de mans de pacients i visitants.

En el cas que les mans estiguin visiblement brutes o contaminades amb sang o altres fluids corporals, l'ús d'alcohols per a la desinfecció de les mans està desaconsellat i es recomana recórrer al rentat amb aigua i sabó.⁸

Avantatges dels productes alcohòlics com a alternativa a la tradicional aigua i sabó o comparat amb altres agents antisèptics:

- Més eficaç a causa de la seva major capacitat antisèptica (vegeu quadre annex).
- Major rapidesa d'acció (vegeu quadre annex), la qual cosa permet que, si els dispensadors s'ubiquen a prop de cada pacient, en una molt ràpida acció - menys de 30 segons- es puguin eliminar el 99% de microorganismes.
- Menys irritant que el sabó, fet que afavoreix la seva acceptació i ús per part dels professionals.
- La seva presentació en diferents formats (de paret, dosificador, individual) permet disposar-los a prop dels pacients/llits i eviten així la necessitat d'un viatge al rentamans incrementant la probabilitat que els professionals higienitzin les seves mans en el moment adequat i més freqüentment .

Existeixen diverses formulacions i presentacions de productes alcohòlics per a la higiene de mans. Aquests productes es troben disponibles en forma de solució (de baixa viscositat), gels i escumes. Els més utilitzats són les solucions i els gels.

Es consideren més eficaços les solucions que els gels per la seva major capacitat antisèptica. Per altra banda els gels, en ser menys irritants, tendeixen a ser més acceptats pels professionals, i això es tradueix en una utilització més àmplia. Alguns autors suggereixen que, malgrat la seva menor activitat, els gels poden tenir un major impacte final (disminució de la infecció nosocomial) a causa de la seva major acceptació.⁸

Presentem en aquest butlletí un conjunt de recomanacions que poden ajudar a millorar la higiene de les mans dels professionals amb el fi de reduir la incidència d'infeccions nosocomials en els centres sanitaris de Catalunya.

Espectre antimicrobià i característiques dels agents antisèptics per a la neteja de mans.⁸

Grup	Gram +	Gram -	Micobacteri	Fongs	Virus	Rapidesa d'acció	Comentaris
Alcohols	***	***	***	***	***	Ràpida	Concentració òptima 60% -95%, sense efecte persistent
Clorhexidina	***	**	*	*	***	Mitja	Efecte persistent
Iodòfers	***	***	*	**	**	Mitja	Menys irritant que iode

Nota: ***= Excel·lent; **= Bona però no inclou tot l'espectre; *= No gaire bona

Recomanacions

A) Els centres sanitaris haurien d'instal·lar dispensadors de preparats d'alcohol per a la higiene de mans (en forma de solució o gel) en l'entorn immediat al pacient. Els dispositius més utilitzats en els centres hospitalaris són els dispensadors de paret, els mòbils en carro i els dispositius individuals.

En aquells centres/àrees on aquests dispositius no estiguin en ús actualment i es procedeixi a instal·lar-los hauríem d'assegurar-nos que no estiguin a l'abast de pacients en estat confusional o de nens pel perill d'ingesta. En aquests casos es recomanen dispensadors d'ús individual. També s'haurien de prendre les precaucions necessàries en cas de planejar l'emmagatzematge de grans quantitats del producte a causa del caràcter inflamable d'aquests productes.

B) Per aconseguir una millora en la pràctica d'higiene de les mans dels professionals, a més de la millora de la disponibilitat i ubicació dels dispensadors de preparats d'alcohol, convé fomentar-ne l'ús a través d'una millora de la sensibilització i formació dels professionals i amb el compromís de la direcció per fer de la higiene de les mans i la disminució de la taxa d'infecció nosocomial una prioritat en els centres sanitaris.

L'Aliança per a la Seguretat dels Pacients a Catalunya anuncia el llançament d'una campanya per a la millora de la higiene de les mans amb preparats d'alcohol a tot Catalunya en els propers mesos.

Bibliografia

- 1 Pittet D, Hugonnet S, Harbarth S, Morouga P, Salvan V, Touveneau S et al. Effectiveness of a hospital-wide programme to improve compliance with hand hygiene. *Lancet* 2000;356:1307-12
- 2 Pittet D, Donaldson L. Clean Care is Safer Care: a worldwide priority. *Lancet*. 2005;366:1246-47
- 3 Sociedad Española de Medicina Preventiva, Salud Pública e Higiene. Estudio de Prevalencia de la Infecciones Nosocomiales (EPINE) 2005. 16º Estudio. Informe global, Versió 15. [consultat el 17 d'octubre de 2006]. Disponible a: http://www.mpsp.org/mpsp/EPINE06/EPINE_Espana_2005.pdf
- 4 Bañeres et al, "Estudi Català d'esdeveniments adversos hospitalaris. Principals resultats". En: Reunió de l'Aliança per a la millora de la seguretat dels pacients a Catalunya. Barcelona, 21 de novembre 2006
- 5 Peña C, Puyol M, Pallares R, Corbella X, Vidal T, Tortras N et al. Estimación del coste atribuible a la infección nosocomial: prolongación de la estancia hospitalaria y cálculo de costes alternativos. *Med Clin (Barc)* 1996; 106: 441-444
- 6 Rios J, Murillo C, Carrasco G y Humet C. Incremento de costes atribuible a la infección quirúrgica de la apendicectomía y colectomía. *Gac Sanit* 2003; 17(3):218-25
- 7 Organización Mundial de la Salud World Alliance for Patient Safety. Who guidelines on hand hygiene in health care (Advance draft) April 2006. [consultat el 17 d'octubre de 2006]. Disponible a: http://www.who.int/patientsafety/information_centre/Last_April_versionHH_Guidelines%5b3%5d.pdf
- 8 Centers for Disease Control and Prevention. Guideline for hand hygiene in Health-care settings: Recommendations of the Healthcare Infection Control Practices Advisory Committee and the HICPAC/SHEA/APIC/IDSA Hand Hygiene Task Force. *MMWR* 2002;51 (No. RR-16)